

ХРОНИКА

Програм етнологије у Истраживачкој станици Петница

Мој први образовни шок догодио се у шрећем разреду средње школе када је Гоца Горуновић на једном предавању у Петници рекла да мајријархаи није никада постојао на начин на који то пише у нашим средњошколским уџбеницима. Наука која говори другачије од школских уџбеника јаче ми се дојала. Језик етнологије био је другачији од свих осталих које сам дошле познавала. Сав свет око мене почео је да има другачија, до тада нејасна значења.

Полазница семинара етнологије у ИСП, 1999.

Истраживачка станица Петница је самостална, невладина и непрофитна организација, намењена додатном, изваншколском научном образовању ученика, студената и наставника јединствена у Југославији и у овом делу Европе. Основана је у лето 1982. године на простору старе основне школе у селу Петница код Ваљева. „Кривци“ за њено оснивање су млади људи, студенти и средњошколци, заинтересовани за науку и незадовољни постојећим школским системом. У томе су им, између осталих, велику подршку пружили бројни научници, универзитетски професори и академици, као и град Ваљево и Млади истраживачи Србије. Многи од оснивача и оснивачица станице данас се успешно баве науком.

Данас је ИС Петница модеран научни камп, позната у многим крајевима света, чланица UNESCO INISTE мреже која младима омогућава увид у савремена научна достигнућа и основне методе научног истраживања. Петница сваке године организује преко стотину различитих програма — семинара, курсева, кампова, радионица, конференција. Полазници и учесници у овим програмима су основци, средњошколци, студенти и наставници са читаве територије Југославије, али и из многих

других земаља. Петничке образовне семинаре годишње похађа више од 2000 ученика и студената. Тај број би требало да буде још већи када се заврши започето проширивање смештајног капацитета (тзв. III фаза), где се планира стварање услова за рад са наставницима као и организација и реализација међународних програма.

Петница је специфична образовна установа. Селекција полазника не врши се на основу тестова интелигенције, као што се то чини у већини сличних установа у свету, али када се ти тестови после доласка у Станицу ураде, Петничани и Петничанке добијају знатно више оцене од просечне средњошколске популације.

У Петници нема тестова, оцењивања, нити класичних предавања. Ученици се подстичу да самостално раде и креативно користе петничке лабораторије и опрему испитујући постојеће научне теорије и различите методологије у решавању стварних научноистраживачких проблема.

Академске дисциплине заступљене у Петници подељене су на три области: математичко-физичке, биолошко-хемијске и антрополошке науке. У оквиру одељења за антропологију реализују се програми: археологије, друштвене историје, лингвистике, физичке антропологије, психологије и етнологије. Програми за средњошколце подељени су у четири годишња циклуса (зимски, пролећни, летњи и јесењи семинар) у укупном трајању од око четрдесетак дана.

Програм етнологије у Истраживачкој станици Петница почео је да се реализује 1994. године. Тада је назив семинара гласио *Социо-културна антропологија*, а водитељ и водитељка били су мр Слободан Наумовић и др Весна Вучинић-Нешковић. Наредне године програм је преузела Марина Пејановић, а од 1996. године програм води Предраг Шарчевић. Од тада до данас реализовано је око 40 семинара на којима је учествовало преко 350

полазника (средњошколаца и студената) и око 100 сарадника.

Реализација програма етнологије захтева решавање специфичније врсте проблема од оних које треба да реше сарадници програма чије академске дисциплине постоје као наставни предмети у школама. Ученици који долазе на семинаре етнологије имају најчешће веома искривљену и погрешну слику о томе чиме се баве етнологи/антропологи, замишљајући етнологију или као науку која прикупља и чува „народно благо“, под чиме се готово искључиво подразумева сеоска култура, или као неку врсту „егзотологије“ која проучава неевропске народе (а највише Индијанце). Већина полазника се веома изненади када сазна да етнологија обухвата и проучавања савремених — колико и „традиционалних“ друштава, европских — колико и неевропских култура, и да све то чини одређеним методолошким апаратом и у оквиру одређених теоријских поставки које омогућавају тумачења култура уместо једноставног „сакупљања“ и класификовања.

Сарадници и сараднице програма се труде да на зимским семинарима пруже полазницима увод у дисциплину кроз предавања о историји (или могућим историјама) и методологијама етнологије и антропологије, која држе пре свега млађи сарадници/сараднице и руководиоци програма, и кроз вежбе на којима полазници уче примену различитих истраживачких техника, а које обично воде млађе сараднице (анализа прича о Амазонкама, помрачењу сунца, проучавања бајки).

Предавања на зимском семинару су концептирана тако да полазници стекну општу слику о савременом стању у домаћој етнологији, сродним дисциплинама и главним теоријским кретањима у савременим друштвеним наукама. Неки од предавача и предавачица који су гостовали на семинару етнологије су: др Александар Бошковић, др Бојан Јовановић, др Душан Дрљача, мр Гордана Горунковић, мр Илдико Ердеи, др Иван Чоловић, др Иван Ковачевић, мр Ивица Тодоровић, мр Јадранка Ђорђевић, др Карел Турза, др Ласта Ђапковић, др Љиљана Гавриловић, др Љубинко Раденковић, мр Милош Миленковић, мр Мирослава Лукић-Крстановић, мр Мирослава Малешевић, др Никола Павковић, мр Мирјана Павловић, др Предраг Марковић, др Ранко Бугарски, др Рене, мр Сања Златановић, мр Саша Недељковић, др Сенка Ковач др Софија Костић, др Слободан Дивјак, мр Зорица Ивановић...

На пролећном семинару, који је пре свега посвећен методологији научних истраживања, полазници слушају предавања и вежбају примену различитих истраживачких техника.

Летњи семинар посвећен је реализацији самосталних истраживачких пројеката полазника који се уз интензиван менторски рад припремају још од зимског семинара. Најбољи радови штампају се у Петничком свескама, званично регистрованом научном часопису, и учествују на завршној конференцији која се организује у децембру. На тај начин до сада је објављено петнаестак радова. Ово су наслови неких од радова које су реализовали полазници/полазнице семинара етнологије: *Слика праисторијског човека у школским учебницима и стипендијима о Тунги и Рахану* (Зорана Крсмановић и Драган Михајловић), *Етнографија текстиа шоље* (Љубица Васић), *Предбрачни животи девојака у њиријархалном традицијском друштву: замишљени и остварени ред културе* (Марина Симић), *Морфолошке варијанте ириче о закојаном благу у брду Хисар код Прокуља* (Мирјана Радивојевић).

Јесењи семинари посвећени су довршетку радова и често су тематски, посвећени, на пример, антропологији рода или крвној освети.

Многи од полазника/полазница који прођу један од циклуса семинара настављају да долазе у Петницу и касније постајући млађи и стручни сарадници/сараднице Станице. Др Горан Опачић сматра да су млађи сарадници/сараднице једна од највећих вредности Петнице. Инститиција 'млађег сарадника' омогућава студентима и студенткињама да се укључе у образовни процес, подстицајући их да се и сами усавршавају. Неки од млађих сарадника/сарадница на семинару били су: Смиљана Антонијевић, Весна Маџоски, Петар Декић, Дијана Гаћеша, Јана Баћевић...

Петнички „образовни експеримент“ успешно се развија и траје преко 20 година. Део тог 'експеримента' је и програм етнологије. Један од циљева програма је да пружи подстицај даровитим младим људима који се интересују за науку, илуструјући им бројне истраживачке могућности које нуди етнологија. Неформални односи који владају на семинару омогућају полазницима да много тога науче и из контаката са предавачима колико и квалитетно коришћење литературе и праћењем предавања. Интензиван менторски рад који обезбеђује сталну подршку полазницима и полазницама, уз стално постављање високих критеријума, подстиче полазнике на самосталан рад. На тај начин популарише се ова на-

учна дисциплина и помаже њен даљи развој, што је за нашу савремену етнологију од несумњивог значаја.

Марина СИМИЋ

Прича о нама: Клуб студената етнологије и антропологије

Клуб студената етнологије и антропологије (КСЕА) основала је у априлу 2001. године група студената са Одељења за етнологију и антропологију Филозофског факултета у Београду. За непуне две године рада чланови Клуба организовали су два међународна семинара, летњу школу, теренско истраживање и серију индивидуалних активности, ширећи антрополошке видике и успостављајући сарадњу са многобројним сродним институцијама у земљи и иностранству. Овај текст представља покушај да се укратко опишу почеци рада Клуба, садржај досадашњих и планови за будуће активности, као и да се истакну проблеми и значај студентског доприноса развоју научних дисциплина код нас.

Идеја о оснивању Клуба студената етнологије и антропологије потекла је од студената старијих година као одраз жеље да се побољша настава на Факултету и организација ваннаставних активности. У то време, углавном услед финансијских и других проблема карактеристичних за целокупно високо школство, боравци на терену и други облици додатних, а будућим етнологима-антрополозима неопходних активности, сводили су се на појединачне напоре. Иницијатива је наишла на подршку неколико млађих колега који су осећали потребу за проширењем и допуном тадашњих наставних програма. Постало је јасно да је за ефикасно и успешно организовање оваквих активности неопходан институционални оквир, те је уз подршку Факултета и Одељења за етнологију и антропологију почетком априла 2001. г. у просторијама Филозофског факултета званично донета одлука о оснивању Клуба студената етнологије и антропологије (КСЕА). Изабран је Управни одбор у следећем саставу: Данијел Синани (председник), Драган Станојевић и Дијана Гаћеша (потпредседници), Војислав Зубановић (секретар), Ивана Опачић, Иван Шентевски, Рада Крстановић, Тања Одовић, Бранка Згоњанин и Јана Баћевић. Нажалост, Оснивачкој скупштини је присуствовао релативно мали број студената, што нам је на самом почетку указало на проблем комуникације и мотивације студената да се укључе у самосталне пројекте.

Први месеци рада Клуба претежно су били посвећени решавању административних и техничких питања. Тако је КСЕА крајем априла званично регистрована као удружење грађана, струковна студентска организација која је добила свој печат, меморандум и жиро рачун. Договорено је да се састанци одржавају једном недељно и радило се на томе да се о оснивању и активностима Клуба обавести, и у њих укључи, што већи број студената. Обавештења о састанцима постављана су на огласну таблу Одељења, а основана је и мејлинг листа, klubsea@yahoo.com.

Већ почетком следеће школске године почело је планирање, писање и сакупљање финансијских средстава за будуће пројекте. Како је међу првим циљевима КСЕА повезивање са етнолошким и антрополошким институцијама у земљи и региону, остварени су контакти са колегама и студентским клубовима из Словеније, Хрватске и Македоније. Уследила је неформална посета Словенаца београдским студентима, и том приликом је Клуб организовао смештај, разгледање града и посету етнолошким институцијама. Крајњи резултат овог дружења је први *Roaming Anthropology* семинар у Београду, одржан у фебруару 2002. године. Назив „*roaming anthropology*“ (шетајућа, повезујућа антропологија) изабран је зато што је планирано да се следећи семинари одржавају у по неком од градова бивших република Југославије. Средства за семинар Клуб је добио у оквиру *High Education Support Programme Open Society Institute* у Мађарској, а организацију су извели Рада Крстановић, Драган Станојевић и Данијел Синани уз помоћ колегиница и колега. Акцент семинара био је на успостављању веза, анализи стања етнолошке и антрополошке науке у свакој од земаља и планирању заједничких, будућих пројеката. Специјални округли сто посвећен је Болоњској декларацији и реформи високог школства у земљама Југоисточне Европе, а почео је са радом и Етно-театар. Семинар је у сваком погледу био успешан, пошто је обезбедио трајну комуникацију и сарадњу између студентских етнолошких и антрополошких организација у региону, и допринео приближавању и упознавању међу културама.

У мају исте године организована је узвратна посета београдских студената словеначким и седмодневни боравак на Похорју, а у оквиру етнолошког проучавања перспектива за развој туризма у том крају. Радило се по групама, а презентације наших студената биле су веома успешне. Додатна предност овог борава била је у томе што се студентима пружила прилика